

צ'בזטי מזהר"ן

קמא

דף צה:

עם

ביאור חברותא

ללימוד בעיון

תורה קז

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מה גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(ה"מ שמו שמה)

צח: ליקוטי

עזי וזמרת י"ק קה . קו קז קח

מוהר"ן

ובפרטות, בכללות על איש שאין לו שכל בעבודת הכורא, וצריך זבבעל שכל להשכילו. ובפרטות על האיש עצמו, כי יש זמן שאין לו שכל והוא נקרא קטנות המוחין, וצריך לחזק א"ע לבא לגדלות המוחין, וכשבא לגדלות המוחין נמתקין כל הדינין וממשיך עליו חסדים ורחמים. וזה מאמר הו"ל" (ברכות לג) גדולה דעה שניתנה בין שני אותיות שנאמר [ג] **כי אל דיעות** ח'. פ"י כשיבוא לגדלות המוחין, נתעורר עליו רחמים וחסדים משני אותיות. **אל** הוא חסד, ע"ד (תהלים נב) **חסד אל כל היום**. וה' הוא רחמים, על דרך (שם קיט) **רחמיך רבים ה'** : וזהו פ"י הפסוק **אשרי משכיל אל דל**, היינו כשהוא בקטנות המוחין, ומשכיל עצמו לגדלות המוחין, אזי **ביום רעה ימלטהו ה'**, נמתקין כל הדינין. ואם לא יכול בעצמו לבא לגדלות המוחין, עצה לזה שישכיל אחרים, ועי"ז נתעורר גם אצלו.

קז [ד] **כי תצא למלחמה על אויביך** **ושבית שביו** [ג]. פ"י **כי תצא למלחמה על אויביך** שהוא היציה"ר. ונתנו ה' **אלקיך בידך**, כלומר היציה"ר יתן כמו ימסור את ה' **אלקיך בידך**, ע"ד **צדיק מושל ביראת אלקים** (שמואל ב כג) [ד]. נותנת התורה עצה על זה **ושבית שביו**, כלומר עם מה שהוא רוצה להתגבר עליך, היינו בגדלות, כזה התגבר עליו, היינו שתאמר לו איך אני מושל כשיש לי גאווה ואין הקב"ה שורה עמו [ג] וד"ל:

קח [ה] (תהלים נא) **זבחי אלקים רוח נשברה**. הנה ידוע כי עולה באה על הרהור הלב, כמ"ש (יחזקאל כ) **העולה על רוחכם** (מ"ר ויקרא פ"ז) [ז]. היינו שעולה באה על הרהורי הלב, ששם משכן הרוח. ואין הש"י מצרף מחשבה למעשה בר מהרהורי עכו"ם (קידושין מז). והרהור עכו"ם שייך אצל כל אדם, היינו מה שמתחיל להתפלל בדביקות או מתבודד א"ע, ובאמצע התפלה או ההתבודדות נופל ממדריגתו, וזה בהינות הרהורי עכו"ם. כי כל הנפילות באין מחמת קילקול האמונה. וכשנתקלקל האמונה נמצא מחויר פניו מהש"י, (כמ"ש ישע"י א) **נזרו אהור** [ג], והש"י גם כן מסתיר פניו ממנו, נמצא הוא אב"א, וצריך להביא על זה עולה. ובהינות עולה הוא כשמשבר את רוחו בקרב, ומתבנייש והושב בעצמו איך נפלתו ונשלכתי משמים לארץ. שהייתי במקום גבוה כזה, ועכשיו נפלתו והחזרתי פני מהש"י, ונשארתי אב"א. ומרחם על עצמו, כי אין רחמנות גדולה מזו. וצריך לזה נסירה כמו שהי' אצל אדה"ר שנבראו דו פרצופין אהור באהור (ברכות סא), ואח"כ ננסר והיה פנים בפנים. והנסירה הוא בחי' שם הת"ך, כמו שכתב' כוונות [ג] **פאתח את ידיך** [ג] ס"ת התך, היינו שהותך ומנסר א"ע. והשם הת"ך נעשה על ידי שמשבר

עוד שמעתי, שזהו פ' הפסוק (כמדבר י"ב) **אל נא רפא נא לה**. דלכאורה תמוה מאד, כפל תיבת נא. אך עתה מבואר היטב, שמשרע"ה ביקש זאת מהש"י, שהש"י בעצמו כביכול יתפלל ויבקש מעצמו שירפא אותה. ועתה מה מתוק מדבש, התכת [א] המקרא הזה. וזהו, **אל, נא** היינו שמשרע"ה התפלל לפניו ית' ואמר לו, **אל, נא**, ובקש והתפלל בעצמך מלפניך, **רפא נא לה**. היינו כנ"ל, שמש"ה התפלל להש"י ובקש אותו ית' שהוא בעצמו יתפלל ויבקש **רפא נא לה**. ועתה מדוקדק ומבואר היטב כפל תיבת נא : **וכלל הדברים האלה הוא**, שע"י התורה זוכין לתשובה, דהיינו להשיב כל הדברים וכל הצירופים והאותיות שנדהו בעוונותיו למקום שנדהו ונתגרשו ממקומם, שע"יז לא היה הדעת מיושב, כי כל זמן שאינם במקום אין הדעת מיושב וכו' כנ"ל, כי ע"י העוונות נתגרשו ממקומם חלקי האותיות והצירופים שבכל העולמות כפי שורש נשמתו, וזה בחי' גלות השכינה, ועי"ז אין הדעת מיושב כנ"ל, ומחמת זה אין יכול לעורר רחמים כנ"ל. וצריך לעשות תשובה, ועיקר התשובה הוא ע"י התורה, שהיא עני' במקומה ועשירה במקום אחר, ומקרב ומקשר עי"ז כל האותיות והצירופים שנתרחקו ממקומם ומשיב כולם למקומם. ואז הדעת מיושב, וזוכה לעורר רחמים. כי עיקר הרחמים תלוי בדעת, כי כל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו וכו'.² (וכמבואר מזה כ"פ במקומות אחרים בדברי רבינו ז"ל ע"ש [ג]). נמצא ע"י תורה זוכין לתשובה ונשלם הדעת, ואז זוכין לעורר רחמים אצלו ית'. ועיקר הרחמנות הוא, שאנו מעוררים רחמים אצלו ית', שבאלו הרחמים, יעורר בעצמו את הרחמים הגדולים שאין אנו יכולים להגיע אליהם, רק הוא בעצמו ית' צריך להתפלל עי"ז כנ"ל. דהיינו שברחמיו הפשוטים שאנו מעוררים, ע"י אלו הרחמים ירחם עלינו, ויעורר בהם הרחמים הגדולים שלו, שהם רחמים גדולים דעתיקא סתימאה, ומשם יהי' לנו ישועה בוודאי. וזהו עזי, אין עוז אלא תורה, שע"יז זוכין לתשובה ולדעת, שע"יז מעוררים רחמים אצלו ית', עד שהוא בעצמו כביכול מתפלל עלינו כנ"ל. וזהו [ד] **זמרת י"ק**, זמרת י"ק דייקא, היינו תפלת ה': **או ידחי לי לישועה ודאי**. כי ע"י זמרת י"ק שהוא תפלת ה', שמתפלל ברחמיו הפשוטים לעורר רחמיו הגדולים, או בוודאי יקבל ישועה שלימה כנ"ל. כי רחמיו הגדולים אינם נפסקים לעולם, וכשהש"י ירחם עלינו באלו הרחמים, בוודאי אין שום עון ופגם שיהי' הוציץ בפני אלו הרחמים הגדולים, ובוודאי יהיה לנו ישועה בשלימות. **אמן ואמן :**

קו [ה] (תהלים מא) **אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו** ח'. איתא דאין עניות אלא מן הדעת (נדרים מא), וע"ז צריך רחמנות, כי אין רחמנות גדולה מזה. ועניות זה בכללות

תורה אור
במדבר יב (יג) ויצעק משה אל יהוה לאמר אל נא רפא נא לה:
שמות בשלח טו (ב) עזי ונקרת זה וזהו לי לישועה זה אלי ואניוהו אלתי אבי וארמננהו:
תורה קו
תהלים מא (ב) אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו יתה:
שמואל א ב (ג) אל תרבו דברי גלגלה גבה יצא עתק מפיכם כי אל דעות יקוץ ולא ולו נתכבדו עלות:
תהלים נב (ג) מה תתהלל בקצה הגבור חסד אל כל היום:
תהלים קט (קנו) רחמיך רבים יתה כמשפטך מנין:
תורה קו
דברים כי תצא כא (י) כי תצא למלחמה על אויביך ונתנו יקוץ אלקיך בידך ושבית שביו:
שמואל ב כג (ג) אמר אלהי ישראל לי דבר צור ישראל מושל באלים צדיק מושל יראת אלהים:
תורה קח
תהלים נא (ט) זבחי אלקים רוח נשברה לב נשקר ונדבה אלקים לא תבנה:
יחזקאל כ (לב) והקלה על רחכם היו לא תהיה אשר אתם אמרים נהיה כגוים כמשפחות הארצות לשרת עז ונאני:
ישעיה א (ד) הוי גוי השט עם קבר עון ורע מרעים קנים משתייתם עזבו את יהוה נאצו את קדוש ישראל גזרו אהור:
תהלים קמט (טז) פותח את ידך ומשביע לקל מי רצון:

¹ לשון זה מצאתי רק באלשיך עה"ת ויקרא יג ג' ואיכה ד' א'. נראה שהוא מלשון להתך ולהמיס.

² מוהר"ני בתקפא

³ עיין תורה קטו קט

⁴ שירת הים הג'ל בריש התורה

⁵ מתצור - תפילת

⁶ לשון החברים לא ידוע מתי והיכן נאמרה

⁷ גם בדפוס ובתורלד - בבנעל, ומתורלו-הבעל

⁸ בתקפא - חו ל

⁹ שמואל א ב' ג'

¹⁰ לשון החברים לא ידוע מתי והיכן נאמרה

¹¹ בתשכט - אויביך וכו' ושבית

¹² דברים כא ה'

¹³ תורלד - אויביך, בתורלו- אויב י, ומתצור- אויב

¹⁴ * מועד קטן טו:

¹⁵ סוטה ה. ערכין טו:

¹⁶ לשון החברים לא ידוע מתי והיכן נאמרה

¹⁷ שם פסקא ג', ועיין תנחומא צו יג, וילקוט שמעוני ויקרא פ"ו רמז תעט, ועיין לקמן תורה יב תנינא.

¹⁸ בתשכט - כמי"ש (ישעיה א)

¹⁹ עיין ע"ח שער לד פ"א מ"ב נמצא באוצרות חיים שער תיקון הנקבא

²⁰ גם בדפוס ובתורלד - שכתב, ומתורלו - שכתוב

²¹ פ"י עץ חיים זמירות פ"ה כנ"ל בתורה טו אות ב' ובשער העמידה פ"כ ד"ה ברך עלינו. שער הכוונות תפילת השחר דרוש א'. הרמ"ע מפאנו מאמר תיקוני התשובה פ"ז.

²² תהלים קמה

מאמר כי תצא למלחמה

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן

זמן ומקום אמירת התורה
לא ידוע, רק ידוע שהיא לשון
החברים. (כמבואר בסוף תורה קח)

פתיחה

כְּשֶׁהֵיכָל הָרַע מִתְגַּבֵּר עָלֶיךָ לְהִכְנִיס בְּךָ גְדֵלוֹת וְלַחֲשׁוֹב שֶׁכָּבֵר אֶתְּךָ בְּבַחֲנֵי: "צִדִּיק מוֹשֵׁל בִּירְאָת אֱלֹהִים"
וְכַבֵּיכֹל רְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּיָדְךָ, כִּי מִי מוֹשֵׁל בִּי צִדִּיק, אֲזַי צָרִיךְ לְהִשָּׁיב אֶל לְבוֹ דְבַר זֶה בְּעֶצְמוֹ וְלֹא אֵיךְ אֲנִי
מוֹשֵׁל בְּשֵׁשׁ לִי גְאוּנָה, וְאֵיךְ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שׁוֹרֵה עִמִּי כְּמוֹ שְׁאֲמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָכְרוֹנוּ לְבִרְכָה: (קיצור ל"מ)

ליקוטי הלכות

אין

שיחות השייך לתורה זו

אין. אבל אולי אפשר לחדש שיחה – הרעיון הזה ששביית שביו הכוונה ללמוד מהיצ"ר, כבר נמצא בשם הבעש"ט וכעין זה
בזרע קודש לרבי נפתלי מראפשיץ, אבל הם פירשו ללמוד מהיצ"ר להתאמץ כמוהו לעשות תפקידו בשלמות. אלא שעל
זה השיב בנו של ר"נ מראפשיץ שליצה"ר אין יצה"ר, אבל לי יש. ובעל חדושי הר"ם אולי כיון לעשות פשרה בספרו ספר
הזכות עה"פ כי תצא דהיינו בשבתות וימים טובים שאז אתה יוצא קצת מאחיזת היצה"ר אזי ושביית שביו תלמד ממנו כנ"ל
להתאמץ בעבודת ה'. (הובא בעלים לתרופה בעלו כי תצא תשפד) ראה עוד בהוספתו בסוף התורה. ואולי רבנו לקח משם את עצם הרעיון,
אבל בכיוון אחר, ששביית שביו אין הכוונה ללמוד מהיצ"ר, אלא להשתמש בטענה שהוא טוען כדי להפריך טענתו.

הקדמה

כי תצא למלחמה וכו' הפסוק הזה נאמר בפרשת יפת תאר. כפשוטו מדבר בתאוה הידועה שהתירו בדוחק
במלחמת הרשות, אע"פ שיצאו למלחמה רק צדיקים שלא יראים מעבירות שבידם. ואפשר שלזה רמז רבנו כי
מדבר מאדם שרוצה להתגבר על היצה"ר ונלחם בו דהיינו צדיק. ויש רמז בפרשה זו דייקא שעיקר המלחמה
היא בתאוה הזו, כמבואר בתורה ל"ו שעיקר הניסיון של כל אדם הוא בתאוה זו דייקא. ואמרו בוזהר שצדיק
הוא מאן דנטר ברית. על כן עיקר עצת היצה"ר להפיל את האדם לדמיון שהוא צדיק זה בתאוה הזו, אלא
שהגאווה היא גם פגם הברית¹.

"נתנו בידך" רוצה לומר כשאתה יוצא למלחמה כגון תאוות אכילה, תחילה היצה"ר נותן לך להצליח ונדמה
לך שהכנעת אותה, ויום יומיים שבוע חודש אפילו שנה, ככל שיותר זמן אתה מצליח להישאר עם אותה
התלהבות, וכבר נדמה לך ששברת אותה, אבל באמת זה היצה"ר נתנו בידך. כי הגאווה שהצלחת ואתה כבר
צדיק, וממילא אתה גם צדיק מושל, שיכול לברך ולקבל פדיונות, זה הרבה יותר חשוב לו, מזה שתהיה שקוע
בתאוות אכילה. ובאמת כשאדם נופל ברשת הזו, אזי אחרי זמן כשכבר התרגלת שאתה צדיק, אזי גם התאוות
אכילה חוזרות. וראה כעין זה בתורה י"ו וי' שיש בעלי גאווה שהתענו וסיגפו עצמם ועשו עבודות קשות לזכות

כא ער כד תשרי תשפד ירושלים

¹ עיין תורה יא אות ג' – , כי זה תלוי בזה, גאות ונאוף, כמו שאמרו חכמינו, וזכרונם לברכה (סוטה ד:) על פסוק (משלי ו'): "ואשת איש
נפש יקרה תצוד".

ועיין תורה קל – כל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו (ספ"ה נב). על ידי ענוה נצול מנאוף, וזוכה לשמירת הברית. כמו שאמרו רבותינו,
זכרונם לברכה (סוטה ד:): "כל המתגאה לסוף נכשל באשת איש", שאמר: "ואשת איש נפש יקרה תצוד".

² תורה י' אות ד' – אלו הבעלי גאווה מעבדים תאוות של השם יתברך ואינם מבקשים מצדיקים שיתפללו עליהם, כי חושבים שהתענו
וסגפו את עצמם, וזוה הם צדיקים; אבל האמת אינו כן, כי כל התענייתם שהתענו, אין זה אלא כמו שק שיש בו חורים הרבה,
וכשמריקים את השק, אף על פי כן נשארו בו החורים. והגוף נקרא שק, כמאמר התנא: שינא, שרי שק (שבת קנב). ואם התבוננו בעצמן
היו רואים, אחר כל התענייתם עדין נשארו אצלם כל תאוותם קשורים בשקם, הינו בגופם; ולא תאוותם בלבד נשארו קשורים בגופם, כי אם
גם תאוות אביהם שיש אצלם משעת ההולדה, מחמת שלא נתקדש אביו בשעת זיווג, גם זה קשור בגופם עדין. ובודאי אלו היו רואים את
כל זה, חרדה גדולה היה נופל עליהם, כי היו רואים איך הם עומדים במדרגה פחותה ושפלה:

וזה פרוש (בראשית מב): ויהי הם מריקים שקיהם והנה איש צרור כספו בשקו אחר כל התענייתם, שהוא הרקת השק, פחינת הגוף, עדין
הנה איש צרור כספו שקשור יצרו כספו ותאוותו בשקו וגופו, ויראו את צרות כספיהם המה ואביהם הינו, לא די צרות כספיהם,
שהוא תאוות עצמן, כי אם גם המה ואביהם, הינו התאוות של אביהם, גם המה לא נפלו מהם. וזהו ויראו כי חרדה נפלה עליהם, ואז
לא היו רוצים להשתרר ולמלה:

להיות צדיק מושל, ואעפ"כ באמת כל התאוות עדין אצלם, ורק הגאוה והיצה"ר מתגבר עליהם, עד שנדמה להם שהם צדיקים, ובאמת מי שהוא אבימלך, וכל כוונתו לא לשם שמים, אין לו תקנה, ומי שיש לו חרטות מדי פעם תקנתו מבואר שם להתקרב לצדיק אמיתי. וכאן נראה שמדבר רבנו ממי שבאמת כל כוונתו רק לשם שמים. ובוודאי כולם צריכים את הצדיק, אעפ"כ צריך גם לעצה המבוארת כאן. דהיינו לזכור תמיד שכל הצלחה להתגבר על היצה"ר, אולי היא בבחי' ונתנו ה' אלוקיך בידך, דהיינו שהיצה"ר מתכוון שהצלחה תפיל אותך לגאוה כדי שהקב"ה יעזוב אותך.

וסכנת הגאוה הזו היא תמיד ואפילו אצל צדיקים גדולים¹, ואדרבה ככל שהוא יותר צדיק כך יותר הוא בסכנה ליפול בגאוה.² ואפילו הבעש"ט רעד מפחד שמא יפול בגאוה³, ואעפ"כ היה רבו צריך לרדת מהשמים להזהירו בשעת נסיון⁴. ואפילו יהושע שכל ימיו היה בתכלית הענוה מיד בהסתלקות משה רבו התגאה ונשתכחו ממנו הלכות רבות כמבואר בתמורה טז.⁵ וכל המתגאה בחמתו מסתלקת.

קושיות

א. היצה"ר יתן כמו ימסור את ה' אלוקיך בידך על דרך צדיק מושל דהיינו שיפיל אותך לדמיון שה' בידך דהיינו שאתה צדיק מושל. דהיינו שאע"פ שאתה יצאת למלחמה ביצה"ר בכל צדדיו וגם בהיצה"ר של

¹ ראה שיח שרפי קודש - חלק ד סימן נח - פעם ביום פפור אחר קריאת התורה שבשחרית, כבדו אנ"ש את החזן רבי נחמן נעמירובער זכרונו לברכה לקרוא לפנייהם את ההפטורה, אולם באמצע הקריאה נצרך בקולו. אחר כך בשהתלחשו אנ"ש ביניהם באמרם "איך יוכל עתה אחר שצמד בקולו להתפלל תפלת המוסף לפני הקהל", נענה ראבר"נ זכרונו לברכה ואמר: "נו אם בן יהוה לו בתפלתו פחות הרהורי גאווה! כששמע זאת רבי לוי יצחק זכרונו לברכה (יוצאים מפיו), אמר לו: "עד כדי כך? ענה לו ראבר"נ בעצב וקול עמוק: "באן בעולם הזה, באן בעולם הזה", "אין דעם עולם, אין דעם עולם!" פאוימר, באן בעולם הזה מקום מסכן הוא שאף גדולים במעלה יכולים להלכד בו, כל אחר ומכשולו, בפרט בהרהורי הגאות והכבוד.

עיון בעש"ט עה"ת פרשת קרח הערת מקור מים חיים שם - אות ד) בס' נתיב מצותיך נתיב התורה שבי א' אות י"ג כתב -כמה ענינים מסר לנו האר"י שלא יתגרו הקליפות ברוחניות, שהם גם כן מקנאין על האדם ורוצים להפילו, עד שאמר מרן הריב"ש טוב דא שווער איך אייך שיש איש אחד בעולם ושומע תורה לא מפי מלאך ולא מפי שרף אלא מפי הקדוש ברוך הוא בעצמו ומתיירא בכל עת ורגע שלא יפילו אותו לנזקבא דתהומא רבה ר"ל, ועיין לקמן פ' נצבים אות י"ב ואות י"ד.

² אבות דרבי נתן פרק שמונה ושלשים אות ג) חרב בא לעולם על עינוי הדין ועל עיוות הדין ומפני המורין בתורה שלא כהלכה וכשתפשו את רשב"ג ואת רבי ישמעאל ליהרג היה רשב"ג יושב ותוהה בדעתו ואומר אוי לנו שאנו נהרגין במחללי שבתות וכעובדי כוכבים וכמגלי עריות וכשופכי דמים. אמר לו רבי ישמעאל בן אלישע רצונך שאומר לפניך דבר אחד? אמר לו אמור, אמר לו שמא כשהיית יושב ודורש בהר הבית והיו כל אוכלוסי ישראל יושבין לפניך זחה דעתך עליך. אמר לו ישמעאל אחי מוכן אדם שיקבל את פגעו. עכ"ל. (כי צדיק מדקדקים עמו בחוט השערה)

ובספר חסידים סימן ח - כשיצאו רשב"ג ור' ישמעאל בן אלישע להריגה, א"ל רשב"ג לר' ישמעאל איני יודע למה אני יוצא להריגה, אמר שמא כשהיית דורש ברבים היה לך שמח והנאך לך, א"ל נחמתני. וראה שם פירוש ברית עולם להחיד"א - שכיון שנהרגו על חטא מכירת יוסף שאל מדוע נבחרתי אני שיש גדולים ממני ועל זה ענהו שמא שמח לך כשרשתה ברבים, וחשבת שאתה גדול וחשוב וזוה נתפסת להחשב חשוב לההרג כאן. עי"ש.

ועיין תולדות יעקב יוסף - פרשת תזריע - אות א (מתייחס לספר חסידים והחיד"א הנ"ל) - ונראה דזהו כוונת הש"ס בפ"ק דסנהדרין (דף ז ע"ב) רב כי הוי אתי לבי דינא אמר הכי ברעות נפשי לקטלא נפיק וכו', ולואי שתהא ביאה ביציאה וכו'. ומר זוטרא חסידא כי הוי מכתפי ליה בשבתא דריגלא (ואמר הכין) כי לא לעולם חוסן, ופי' רש"י לקטלא, משום חטא טעות בדין. לא לעולם חוסן, אמר כן שלא תזוח דעתו. והקשה מוהרש"א לרש"י שפי' לקטלא משום טעות, ויציאה כביאה ג"כ כך, א"כ הוא כפל. ועוד הא כתיב ועמכם בדבר המשפט אין לדיין אלא מה שענינו רואות (ב"ב קלא), ופי' שם לפי דרכו. ולי נראה להקשות, דאם כן מה ענין מר זוטרא לענין הנ"ל. לכן נראה דהכל ענין א', שלא תזוח דעתו שהוא נתמנה לראש ושופט ודיין, ועבור הנאת הלב וזחות דעתו נתחייב רשב"ג הריגה, וז"ש ברעות נפשי לקטלא נפיק וכו'. ומר זוטרא חסידא חש יותר שמא ישמח לבו בעל כרחו, לכך אמר לא לעולם חוסן כבודו של אדם אינו כל הימים, והיינו כנזכר בספר חסידים הנ"ל, שהוא מבטל הנאת הלב גם בעל כרחו. ומעתה א"ש דענין רב ומר זוטרא בענין אחד וק"ל: "וז"ש שלמה בחכמה, נגד החכם הדורש טוב לעמו בשערי בת רבים שלא יהנה וכו', והוא ישים על לבו כי בזה יתחייב נפשו לשמים מיתה ח"ו כרשב"ג. ואז כשיודע הלב מרת נפשו הנבזה, אין דעתו תזוח עליו כלל שהוא בסכנה העצומה, ע"כ השמחה אינו רק בשמחה של מצוה עצמה, או בשמחתו לא יתערב זר וק"ל: העולה מכל הנ"ל, שלעולם אל ישמח אדם ויהנה לבו עבור שדרש ברבים, או שהתפלל בכוונה, או עשה מעשה מצוה. כי שמחה מה זו עושה.

³ שיח שרפי קודש - חלק ה סימן תעט - ראוי פעם את הבעל שם טוב בחדרו איך שרועד מאד מאד, וכששאלו אותו אחר כך על זה, ענה ואמר פמה יגיעות צריך האדם עד שיזכה לגלוי אליהו פעם אחת במשך ימי חייו, וכמה יגיעות צריך עד שיהיה אליהו הנביא בא אליו מדי יום. וכמה יגיעות צריך שיהיה אליהו הנביא עומד בחוץ ואינו נכנס אלא ברשות (כי אחיה השילוני רבו של אליהו הנביא היה רבו של הבעל שם טוב). "ועם הרהור קל אחר של גאווה יכולים להפסיד את הכל".

⁴ וראה שבחי הבעש"ט שמעתי מר' אהרן דק"ק מעזיבוו שסיפר לפני הרב דקהילתינו. פ"א נסע הבעש"ט לק"ק בראד ולן במקום אחד סמוך לבראד ובלילה חרד הבעש"ט וארכובותיו דא לזא נקשן עד שהעיר ר' צבי סופר ממשנתו מחמת קול הקשה. אמר לו הסופר מה זה החרדה וסיפר לו שבא אליו רבי ושאל אותי מי יותר טוב אתה או אברהם אבינו ע"ה. שאלתי אותו מה זה מהות השאלה אמר לי אתה תבוא לק"ק בראד ויעשו לך כבוד גדול אם ח"ו לא תתחזק תאבד כל מה שהיה עד הנה ונתחרדתי עד מאוד. וכשבא לק"ק בראד באו אליו הנגיידים להקביל פניו במלבושי כבוד והוא התחיל לשחק עם הסוסיס ולהחליק אותם ולהכות אותם בידי כדרך המשחקים עם הסוסיס ועתה דע לך עד היכן מגעת יראת חוטא של הבעש"ט:

⁵ ראה תמורה טז. ג' מאות הלכות וכו' נשתכחו מיהושע בשעת פטירתו של משה רבנו, ורצו ישראל הרגו, וראה מהרש"א שם וחת"ס (דברים לב מד) הטעם כיון שהתגאה.

גדלות, הוא נותן לך הצלחה במלחמה אחת כגון בתאוות ומכשיל אותך במלחמה על השפלות. א"כ צ"ע מדוע לא מיעץ לנו רבנו דע שתמיד תחילת המלחמה תלחם על השפלות, ורק אח"כ על שאר תאוות, דאי לאו הכי אזי היצה"ר יתן לך הצלחות, כדי להפיל אותך בגדלות. ואולי באמת זו כוונת רבנו ללמד כאן. אלא שבאמת גם בענווה אפשר ליפול בדמיון כמבואר בתורה יא שיש יצה"ר לנהוג בענווה כדי להתכבד בה, ולא דווקא בכוונה, אלא שמשקר עצמו, ועל כן גם בזה היצה"ר אומר לו ראה כמה עניו אתה זוכית שה' עמך כמ"ש אשכון את דכא, על כן גם זכית להיות צדיק מושל. לכן מיד מיעץ לנו רבנו בכל הרהור של גאוה שמכניס בך היצה"ר מיד לומר לו, אם אני עדיין מחזיק מעצמי באיזה דבר שעל כן תפילותי מתקבלות, אין זה אלא עצת היצה"ר. כי צדיק מושל, הוא צדיק שלא מחזיק עצמו צדיק מושל. אבל כשמחזיק עצמו צדיק מושל זו גאוה, ומיד אומר עליו הקב"ה אין אני והוא יכולים לדור בעולם.

ב. היצה"ר יתן כמו ימסור את ה"א בידך – הרי ההולך אפילו רק אחרי עצתו של היצה"ר הקב"ה רחוק ממנו, כ"ש שהקב"ה רחוק מהיצה"ר בעצמו. וא"כ איך יתן לך מה שאין בידו? אין הכי נמי את הקב"ה אין לו אבל דמיון שה' אלוקיך בידך ואתה צדיק מושל, יש לו הרבה. (וראה סוף תורה כה שיצה"ר נקרא מדמה)

עד כאן ההקדמה

תורה קז טו

כי תצא למלחמה על אויביך ונתנו ה' אלקיך בידך ושבית שבינו [יא]/[יב].

פי' כי תצא למלחמה פרש"י במלחמת הרשות, על אויביך^{יג} שהוא היצה"ר. מלחמת הרשות דייקא כי עיקר מלחמת היצה"ר לא על מה שאסור אלא על מה שיש רשות להנות דהיינו כל מה שמותר אבל הוא מיותר, דהיינו ע"י רוח שטות מסלק ממנו את ה' חכמה לחשוב שהמיותר מותר לכתחילה. וברשת הזו הוא תופס את האדם כדי להפילו גם לאיסור ממש.

אבל היצה"ר מעדיף להפיל אותך בגאוה, יותר אפילו מלהפיל אותך לשאר תאוות, ובפרט מי שיש לו כשרון דיבור ויש בכוחו למשוך אחריו עוד בני אדם, אזי ונתנו ה' אלקיך בידך, כלומר היצה"ר יתן כמו ימסור את ה' אלקיך בידך, יניח לך להתגבר על קצת תאוות כדי שיהיה נדמה לך שאתה צדיק ותפילותיך מתקבלות, כאילו ה' אלוקיך בידך, ע"ד-על דרך הכתוב צדיק מושל ביראת אלקים {שמואל ב כג/י} [טו]/[טו] ופרשו חז"ל שצדיק מתקבלות תפילותיו אפילו לבטל גזרת הקב"ה נמצא שהוא כאילו מושל בהקב"ה. וזו עצת היצה"ר ובעיקר ליראי שמים שכיון שמי שיש בו יראת שמים דבריו מתקבלים

^ג לשון החברים לא ידוע מתי והיכן נאמרה

^ד בחשכס – אויביך וכי ושבית

^ה דברים כא י'

^ז דברים פרק כא (י) פי תצא למלחמה על אויביך ונתנו ידך אלקיך בידך ושבית שבינו: (יא) ויראתי בשביה אשת יפת תאר וחקשקת בה ולקחת לך לאשה:

רש"י (י) כי תצא למלחמה – במלחמת הרשות הכתוב מדבר שבמלחמת ארץ ישראל אין לומר ושבית שבינו שהרי כבר נאמר בשבעה אומות לא תחיה כל נשמה: ושבית שבינו – לרבות כנענים שבתוכה ואע"פ שהן מז' אומות:

^ח תולד- אויביך, בתולד- אויב ו, ומתוצו- אויבך

^ט שמואל-ב פרק כג ג) אמר אלהי ישראל לי דבר צור ישראל מושל באדם צדיק מושל יראת אלהים:

רש"י – לי דבר צור ישראל. אלי דבר וצוה צור ישראל, שאהיה מושל באדם, בישראל שנקראו אדם, שנאמר (יחזקאל לד לא): אדם אתם (יבמות סא א), ואהיה צדיק מושל וירא אלהים. ורבותינו (מועד קטן טז ב) פירשוהו בלשון אחר: אמר דוד: אלהי ישראל לי דבר, אלי דבר צור ישראל, מושל באדם אני, ומי מושל בי, צדיק, שאני גזור גזירה והוא מבטלה. אבל לפי ישוב המקראות, הראשון הוא פשוטו של מקרא:

מצודת דוד – אמר אלהי ישראל. רצה לומר: וזהו דברי אשר אלהי ישראל אמר, וכאלו דבר לי ליחד אלי הדבור, רצה לומר: מיד ה' הופיע אלי להשכיל הדבר הזה: מושל באדם צדיק, כאשר יועמד צדיק למשול בבני אדם, אז תמשול יראת אלהים, כי כל ממשלתו להכריח העם על היראה, אם כן היא המושלת והמתגברת:

^י * מועד קטן טז:

^{טו} מועד קטן דף טז: – (שמואל ב כג-ג) אמר אלהי ישראל לי דבר צור ישראל מושל באדם צדיק מושל יראת אלהים מאי קאמר א"ר אבהו ה"ק אמר אלהי ישראל לי דבר צור ישראל אני מושל באדם מי מושל בי צדיק שאני גזור גזרה ומבטלה.

פרש"י – צור ישראל – מושל באדם אני, מי מושל בי, צדיק מושל בי, ומבטלה:

למעלה ולמטה ואזי מפילו אותו היצה"ר לגאוה. וממנה לתאוות התמנות ועי"ז גם לקנאה ושנאה. וכמבואר בפל"ח שבוה נפלו קורח ועדתו שהיו בתחילה אנשי שם יראי שמים/י.¹⁰

נותנת התורה עצה על זה ושבית שביו, כלומר עם מה שהוא רוצה להתגבר עליך, היינו בגדלות, בזה תתגבר עליו, היינו שתאמר לו איך אני מושל כשיש לי גאוה ואין הקב"ה שורה עמי כמבואר בגמרא [י"ח/ט] כל אדם שיש בו גסות הרוח אמר הקדוש ברוך הוא אין אני והוא יכולין לדור בעולם. וד"ל – ודי למבין/כ: משמע שיש בעניין זה עוד מה שאדם צריך להבין מעצמו, גדול הנזק שיש בגאוה. וקיצר כי אטו תנא כי רוכלא ליחשיב וליזיל (גיטין לג.) ומסתמא כוונתו לומר שההרהור גאוה הוא מהיצה"ר, אבל תלוי בכך לקבל אותו או לדחותו, ובכל המלחמות נגד היצה"ר הוא מוכן לוותר לך, בתנאי שתקבל את דבריו שאתה צדיק מושל, ועל כן צריך להיזהר ומיד לדחות את דבריו, וכל שכן לברוח מבני אדם שאומרים עליך שאתה צדיק מושל, כי הכבוד הוא סכנה גדולה ונוראה, כי אין בית אסורים גדול ממנו, שמי שמכבדים אותו כמעט אין בכוחו לוותר על הכבוד/כ"א, ועל כרחו יעשה הכל כדי שלא יפסיד אותו, שלא יתגלה שאינו ראוי לו. והיא הדרך הקלה ביותר ליצה"ר לקשור אליו אדם באזיקים ע"י שנותן בלב כמה בני אדם לשבח אותו תמיד. ואזי ממילא הקב"ה כבר לא יכול לדור עמו בעולם, וממילא הוא מאנשיו של הס"מ/כ"ב אע"פ שנדמה לכל שהוא צדיק מושל.

עד כאן ביאר חברתא לתורה קז

¹⁰ ראה תורה א' תנינא אות [ז] אף צריך לזהר מאד מהתמנות, כי זה הזוכה ליראה, יש לו השתוקקות להתמנות, כי מי שיש בו יראת שמים, דבריו נשמעין (פרכות ו). ומחמת שדבריו נשמעין, הוא משתוקק להתמנות, אכל צריך לשמור עצמו מאד מהתמנות, כי ההתמנות מפסיד השפעת הנבואה, בחינות המלאך הנ"ל, הנעשה על ידי היראה. וזה שאמר יהושע למשה, כשאמר לו: "אלהך ומידך מתנבאים במחנה" (במדבר י"א): "אדוני משה כלאים". פרש רש"י (והוא בסנהדרין י"ז): "הטל עליהם צרכי צבור וזהם פלים וכו'. כי צרכי צבור, היינו התמנות, מכלה ומפסיד הנבואה פנ"ל, כי נעשה מאותיות מלאך פלא"ם:

וראה פרפראות לחכמה אות ח' שם – והוה בחינת קרואי מועד אנשי שם וכו' הגם כי זה כתיב אצל עדת קרה, הלא ידוע שקודם שנכשלו במחלוקת הזאת היו באמת במדרגה גדולה כמו שאמרו רז"ל ולפי מה שמבואר אחר כך באות ז' שזה שזוכה ליראה יש לו השתוקקות להתמנות, אפשר לומר שזה גם כן כוונת הכתוב שהודיע מעלתן שזכו להמשיך בחינת התלת מוחין שבג' רגלים שזה בחינת קרואי מועד, ועל ידי זה זכו לתקן הג' מדות הנ"ל וזכו ליראה שזה בחינת אנשי שם, ומחמת זה היה להם תאוה והשתוקקות להתמנות וכו':

¹¹ סוטה ה. ערכין טו:

¹² סוטה דף ה. – אזהרה לגסי הרוח מנין? אמר רבא אמר זעירי "שמעו והאזינו אל תגהו" רב נחמן בר יצחק אמר מהכא "ורם לבבך ושכחת" וכתבי "השמר לך פן תשכח את ה' אלהיך", וכדברי אבין אמר רבי אילעא דאמר רבי אבין אמר רבי אילעא כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא בלא תעשה. דרש רב עזריא זמנין אמר לה משמיה דרב אסי וזמנין אמר לה משמיה דרב אמי כל אדם שיש בו גסות הרוח לסוף מתמעט שנאמר "רומו מעט" ושמא תאמר ישנו בעולם ת"ל "ואיננו".

...א"ר אלעזר כל אדם שיש בו גסות הרוח ראוי לגדעו כאשירה כתיב הכא "ורמי הקומה גדועים" וכתבי התם "ואשיריהם תגדעון". וא"ר אלעזר כל אדם שיש בו גסות הרוח אין עפרו ננער שנא' "הקיצו ורננו שכני עפר" שכבי בעפר לא נאמר, אלא שכני עפר, מי שנעשה שכן לעפר בחייו. ואמר ר' אלעזר כל אדם שיש בו גסות הרוח שכינה מיללת עליו שנאמר "וגבוה ממרחק ידע".

...אמר רב חסדא ואיתימא מר עוקבא כל אדם שיש בו גסות הרוח אמר הקדוש ברוך הוא אין אני והוא יכולין לדור בעולם שנא' "מלשני בסתר רעהו אותו אצמית גבה עינים ורחב לבב אותו לא אוכל" אל תקרי אותו אלא אתו לא אוכל. איכא דמתני לה אמספרי לשון הרע שנא' מלשני בסתר רעהו אותו אצמית. א"ר אלכסנדר כל אדם שיש בו גסות הרוח אפילו רוח קימעא עוברתו שנאמר והרשעים כים נגרש ומה ים שיש בו כמה רביעיות רוח קימעא עוברתו אדם שאין בו אלא רביעית אחת עאכ"ו. א"ר חייא בר אשי אמר רב ת"ח צריך שיהא בו אחד משמונה בשמינית א"ר הונא בריה דרב יהושע ומעטרא ליה כי סאסא לשבולתא אמר רבא בשמתא דאית ביה ובשמתא דלית ביה. א"ר נחמן בר יצחק לא מינה ולא מקצתה מי זוטר דכתיב ביה תועבת ה' כל גבה לב.

...א"ר אשי כל אדם שיש בו גסות הרוח לסוף נפחת שנאמר [דף ה:]: ולשאת ולספחת ואין שאת אלא לשון גבוה שנא' ועל [כל] ההרים הרמים ועל [כל] הגבעות הנשאיות ואין ספחת אלא טפילה שנאמר ספחני נא אל אחת הכהונות לאכל פת לחם.

ובפסחים טו: כל המתגאה חכמתו מסתלקת ממנו.

¹³ צ"ע מאי די למבין? שהוא לא לשון מצוי אצל רבנו. אלא רק כאן ובתורה פז.

¹⁴ ראה מנחות דף קט: אמר ר' יהושע בן פרחיה בתחלה כל האומר עלה לה, אני כופתו ונותנו לפני הארי, עתה כל האומר לי לירד ממנה, אני מטיל עליו קומקום של חמין, שהרי שאול ברח ממנה וכשעלה בקש להרוג את דוד.

¹⁵ ראה מעשה ז' מזובוב ועכביש – ... בתוך כך בא אחד ורץ וצעק: רבונו של עולם! שמע תפלתי. אם זה יבוא לעולם, מה לי לעשות עוד, ועל מה בראתני? וזה היה הסמך מ"ם. (הינו זה שצעק כל זה היה הסמך מ"ם בעצמו). והשיבו לו: זאת הנשמה צריכה לירד להעולם בודאי, ואתה חשב לך עצה. והלך לו: והוליכו את הנשמה עוד דרך עולמות, עד שהביאו אותה להבית דין של מעלה כדי להשביע אותה שתירד להעולם. ואותו האיש עדין לא בא, ושלחו אחריו שליח, ובא והביא עמו זקן אחד, שהיה כפוף כדרך הזקן, שהיה מכיר עמו מכבר (הינו שהבעל דבר היה לו הכרות עם זה הזקן הכפוף מכבר), ושחק ואמר: כבר נתתי לי עצה. רשאי הוא לילך להעולם.

עפ"י עלים לתרופה בעלו כי תצא תשפד מדור מעשה רב

עיינ תולדות יעקב יוסף פרשת בחקתי אות ד' – ומ"ש ונפלו לפניכם לחרב, ולא בחרב. נ"ל דכתבתי דשמעתי ממורי (הבעש"ט) זלה"ה ביאור פסוק כי תצא למלחמה על אויבך ושבת שביו (דברים כא, י), כי ע"י טענת היצר הרע עצמו בזה כובש היצר הרע, שאם הוא זריז במלאכתו לפנות את האדם בעבירה כדי לעשות שליחותו יתברך, כמ"ש בזה (תרומה קסג ע"ב) משל הזונה, מזה יקח אדם מוסר לעצמו שיהיה זריז במלאכתו שלא לשמוע ליצר הרע שהוא רצון קונו יתברך וכו' ודפח"ח. ובה יבן ונפל ואויבכם לפניכם לחרב, כי אויבכם הוא היצר הרע, בהלחם נגדו יהיה היצר הרע עצמו לחרב בידיך להלחם נגדו כנ"ל והבן:

מספרים על רבי אליעזר מדזיקוב בנו של רבי נפתלי מרופשיץ שכשהיה ילד אמר לו אביו שילמד מהיצה"ר לעבוד את ה' במסירות נפש, והשיב לו הילד אבל ליצה"ר אין יצה"ר, ולי יש.

עוד ראה זרע קודש לרבי נפתלי מרופשיץ ריש פרשת וירא – וירא אליו ה' באלוני ממרא כו'. כתיב (תהלים קיט, צח) מאויבי תחכמני מצותיך כי לעולם היא לי, כי אין לך אויב גדול מהיצר הרע, שאורב לו לאדם במסתרו, ובכל מיני תחבולות בא לשודדו וללחמו, ואינו מתרפה ממלחמתו של אדם אפילו רגע אחד, אפילו כשאדם ישן הוא ער לו ומבקש להחטיאו ברוע הרהוריו ופחים טומן לרגליו, והנה צריך האדם להבין ממלחמות היצר הרע, איך שרוצה לקיים צווי השי"ת שבראו לזה, ואיך עושה פעולותיו ומתחכם לזה ומתנכל לפרוש רשת על האדם להאשימו באשמת גיעוליו, ובכל יום חושב מחשבות עליו להתגולל ולהתנפל על האדם. וזהו שאמר הכתוב מאויבי, הוא היצר הרע שהוא לאדם ראש לכל צורריו והוא אויב גדול לו, מזה תחכמני מצותיך, איך צריך להזהר ולפעול פעולתו מאוד בזהירות וזריזות בעבודתו ית"ש, ויכול האדם להיות בקדושה כ"כ שאפילו בשינה יזכור בו ית"ש ויפחד ויטיירא ממנו, וזהו שנאמר כי לעולם היא לי, פירוש מלחמות היצר הרע, ומזה אני לוקח ראייה איך להיות זריז בעבודתו יתברך, כיון שהיצר הרע כ"כ זריז שאין לספר ולשער זריזותו להחטיא את האדם, ומזה תחכמני מצותיך איך להזדרז ולהזהר בהם,

וראה ספר הזכות לבעל החדושי הרים רבי יצחק מאיר מגור. פרשת כי תצא שפירש שבאמת קשה להתגבר על היצה"ר על כן עכ"פ כי תצא מאחזית היצר כגון בשבתות וימים טובים אזי ונתנו ה' אלוקיך בידיך ושבת שביו, ללמוד ממנו כיצד להתאמץ בעבודת ה'.

